

TÜRK HUKUKUNDA MEŞHUT SUÇ KAVRAMI, UNSURLARI VE GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

Teoman GÖKÇE*

I. KAVRAM VE TANIM

1. Terim

“Meşhut” kelimesi arapça kökenli olup, “işhat”, “şahit” sözcükleri ile aynı kökten gelmektedir. Sözcük anlamı itibariyle, gözle görülen, müşahade edilen, tanık olunan anlamlarına gelmektedir.

Hukuki terim olarak, Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda “meşhut suç” terimi, 1982 Anayasası’nda ise “suçüstü” terimi kullanılmıştır (AY. m.19). Ceza Kanunu’nda “cürmü meşhut” terimine de rastlanmaktadır (TCK. m. 527).

Türk Hukukunda yazarlar tarafından hem “meşhut suç” terimi, hem de suçüstü terimi kullanılmıştır. Bunlardan, Kunter, Erem, Yenisey, Taner, Tosun ve Centel, “meşhut suç”, Yurtcan, Dönmezer-Erman “suçüstü” terimini kullanmışlardır.

Meşhut suç terimi Almanca “firische Tat”, ingilizce “flagrant offence”, fransızca “flagrant delit”, italyanca “delito flagrante” sözcükleri ile ifade edilmektedir. Bu sözcükler kelime anlamı itibariyle birbirine yakın olup apaçık, besbelli, açık-seçik anlamlarına gelmektedir.

Türk Hukukunda meşhut suç terimi, kelime olarak ifade ettiği “şahitli” suçun yanında, daha geniş anlamları kapsamaktadır.

(*) Yargıtay 10. Ceza Dairesi Tetkik Hakimi

2. Kavram

a. Genel Olarak

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 127. maddesinin 3. fıkrasında, meşhut suçu "işlenmekte olan suç" şeklinde tanımlamaktadır. Ayrıca kanun, aynı maddenin dördüncü fıkrasında "henüz işlenmiş olan suç ile suçun işlenmesinden hemen sonra zabıta veya suçtan zarar gören şahıs tarafından takip edilerek veya suçun pek az evvel işlendiğini gösteren eşya veya izlerle yakalanan kimsenin işlediği suç da meşhut suç sayılır." ifadesini hükme bağlamıştır (1).

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuza mehzaz teşkil eden Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 127. maddesi de (2), meşhut suç ile ilgilidir. Bu kanunun 127. maddesinde yapılan meşhut suç tarifi, bizim kanunumuzdan farklılık göstermektedir.

Hem Türk Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na, hem de Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun konuyla ilgili maddelerine bakıldığında, meşhut suç açısından iki durum göze çarpmaktadır. Birincisi, suçun işlenmekte oluşu sırasındaki durum, ikincisi ise işlendikten sonraki durum. Hemen belirtmek gerekir ki, bu iki durumun varlığı, başlı başına meşhut suçu meydana getirememekte, bunun yanı sıra, failin kısa sürede yakalanması gerekmektedir (3).

b. Meşhut Suç Kavramının Özü

İşlenilen bir suçu, diğer suçlardan ayırarak, "meşhut" yapan unsuru belirlemek kavramın özünü ortaya koyacaktır. Başlı başına bir suçun işlenmesinin o suçu meşhut suç haline getiremeyeceği ortadadır. Aksi takdirde işlenilen bütün suçlar meşhut suç olacaktır. Bu durumda suçu meşhut suç yapan unsuru, "kısa süre" ve "yakalama" özelliklerinde aramak gerekecektir. Şu halde, bir suç işlen-

-
- (1) Türkçeye çevrilmiş metin için bkz: İÇEL/YENİSEY, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, İst. 1991.
 - (2) İÇEL/YENİSEY, a.g.k.
 - (3) Erdener YURTCAN, Ceza Yargılaması Hukuku, 4.B, İst. 1991, s. 606, KUNTER, s. 829.

miş ve bu suç faili, suçun işlenmesinden itibaren kısa bir süre sonra yakalanmış olsun ki, suç meşhut suç sayılsın. Ancak, "yakalama" unsurunu geniş anlamda düşünmek gerekir. Suçun niteliğinden ve suçlunun kim olduğundan haberdar olunması suçun meşhut suç sayılması için yeterlidir (4). Diğer bir anlatımla meşhut suç, bir suçun işlenmesi fiili ile değil, failin suçu işlerken (5) veya işledikten sonra geniş anlamda yakalanması ile ilgilidir. Gerçekten ilk bakışta objektif olarak, açık-seçik olarak görülen suç meşhut suçtur. Kısa bir araştırma sonunda, yine objektif olarak ortaya çıkarılmış olan suç da meşhut suçtur. Ancak failin suç işlediği konusunda kimsenin bilgisinin bulunmadığı durumlarda, meşhut suçtan söz edilemez (6).

c. Tanım

Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda belirtilen, "işlenmekte olan suç" tanımı, tam anlamıyla meşhut suç halini ve meşhut suçu tanımlayamamaktadır. Çünkü, her suç bakımından bir "işlenmekte olma" aşaması bulunmaktadır. Meşhut suçta suç işlenirken başkaları tarafından görülme şartı aranmazsa, her suç işlendiğinde görülmelidir gibi anlamsız bir sonuca varılır (7). Gerçekten meşhut suçu, işlenmekte olan suç olarak tarif etmek, onun ne olduğunu ortaya koymak açısından, yeterli ve doyurucu bir tanım değildir. Belirtildiği üzere meşhut olmayan suçlarda da "işlenmekte olma" aşaması bulunmaktadır. Söz konusu tanıma göre, bütün suçların meşhut suç olacağı gibi yanlış bir netice ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, bir suçun sadece işlenmekte olması başlı başına onu meşhut suç yapamayacaktır. Ayrıca, işlenmekte olan veya işlenmiş suçun kendisinden ve failinden kısa bir zaman içerisinde haberdar olunması gerekir.

-
- (4) Gian Franko BONETTO, "Flagranza", Çev. Selahattin KEYMAN, Enciclopedia Dritto, C. XVII, Y. 1968, ss. 762-768, Öztekin TOSUN, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, (Muhakemenin Yürüyüşü), C. II, 2.B İst. 1976, s. 52.
- (5) BONETTO, s. 763, TOSUN, C. II, s. 53.
- (6) TOSUN, C. II, s. 52-53.
- (7) TOSUN, C. II, s. 52-53.

Yukarıdaki açıklamalar altında meşhut suçu, suçun işlenmesi anından itibaren kısa bir zaman içerisinde suçun ve failin kuşkuya neden olmayacak şekilde açıkça belirlendiği suç olarak tarif etmek mümkündür.

d. Nitelik

Meşhut suç kavramının niteliklerini belirtmekteki amaç, bu kavramın özelliklerini sergileyerek, onun diğer suçlardan farklılıklarını ortaya koymaktır. Bu şekilde kavram daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

Meşhut suçun niteliklerini; meşhut suça toplumun tepkisinin fazla oluşu ve suçun ispatının kolaylaşması olarak iki başlık altında incelemek mümkündür.

aa. Meşhut Suça Karşı Toplumsal Tepkinin Fazla Oluşu

Meşhut suç, toplum içinde etkileri, tepkileri ve sonuçları gözlemlenebilen sosyal bir gerçekliktir. Bu gerçekliğe tarih boyunca hukukçular ve idareciler kayıtsız kalamamışlardır. Bu yüzden meşhut suç Roma'dan bugüne kadar farklı bir muhakemeyi gerektirmiştir. Hatta bazen meşhut suç sanığına normal cezadan daha fazla ceza verilmiştir (8). Meşhut suçlarda, suçun işlenişi ve sonuçları halkın gözü önünde cereyan ettiğinden, diğer suçlara göre halk üzerinde daha fazla heyecan uyandırmakta, halkın suçlulara karşı kinini daha fazla arttırmaktadır (9). Toplumun bu tür suçların faillerini yakaladıklarında onları linç etmeye kalkıştıkları da görülmüştür. Bu ise, meşhut suçların kamuoyunda daha fazla korku, endişe ve tepkiye neden olduğunu ortaya koymaktadır (10).

Toplumsal tepkiler, kanun koyucunun dikkatini çekerek, bu tür suçları muhakeme edecek, özel bir muhakeme usulünün kabulünü gerekli kılmıştır (11).

(8) Faustin HELIE, *Traite De l'instruction Criminelle Du Theorie Du Code D'instruction Criminelle*, C. III, Paris 1956.

(9) TANER, s. 324.

(10) Tahir TANER, "Ağır Cezalı Olmayan Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanun Layihası Hakkında", İÜHFİM., Y. 1936, s. 11, dn. 1.

(11) Hamide TOPÇUOĞLU, *Hukuk Sosyolojisi Ders Notları*, Ankara 1992, s. 4.

bb. Meşhut Suçun İspatının Kolay Olması

Herhangi bir olayın kanıtlanması, ileri sürülen bu olay hakkında yargılama makamının olumlu ya da olumsuz bir karar vermesi ile mümkün olabilir (12). Yargılama makamının önüne gelmeyen bir olay, herkes tarafından görülmüş olsa ve her şey açıkça ortada olsa dahi, o olay hukuken ispat edilmiş olmayacaktır (13). Bu durumda, bir suçun işlendiğinin, suç yerindeki kimseler tarafından görülmesi, failin yakalanması veya kimliğinin belirlenmesi, başlı başına iddianın veya olayın ispat edildiği anlamına gelmeyecektir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, bir suçun meşhut suç niteliğini kazanması, olayın, kolluk veya savcı tarafından öğrenilmesinden sonra mümkün olabilecektir. Bu safhadaki bir suç, daha yargılama makamı önünde inceleme aşamasına gelmediği için, ispat safhasından önceki bir haldedir.

Ancak suçun meşhuden işlenmiş olması, onun yargılama makamı önünde ispatlanmasını kolaylaştıracaktır. İspat başlangıcıdır. Bu durum medeni yargılamadaki "yazılı delil başlangıcı"na benzetilebilir (14). Ayrıca, suça konu olan olaya bu derece açık-seçik vakıf olunması, yargılamanın bazı bölümlerinin atlanarak, daha kısa zamanda maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına neden olabilir (15).

II. TÜRK HUKUKUNDA MEŞHUT SUÇUN UNSURLARI

İşlenilen bir suçun meşhut sayılabilmesi için bir takım unsurların bulunması gerekir. Bu unsurları; belli bir suçun işlenmiş olması, failin açıkça belirlenmiş olması, failin suçu işlemesi ile geniş anlamda yakalanması arasında uzun bir süre geçmemiş olması şeklinde belirtmek mümkündür.

(12) Öztekin TOSUN, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Genel Kısım, 4. B, İstanbul 1984, s. 247-248, Nurullah KUNTER, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. B, İst. 1989, s. 498-499.

(13) KUNTER, s. 499-500.

(14) Baki KURU, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 4. B, Ankara 1991, s. 371-372.

(15) HELIE, C. III, s. 463.

1. Belli Bir Suçun İşlenmiş Olması

Meşhut suçtan söz edebilmek için, öncelikle ortada belli bir suçun mevcudiyeti gerekmektedir. İşlenmiş bir suç olmazsa meşhut suçtan da söz edilemeyecektir. Acaba işlenmiş her suç meşhut suçun oluşması açısından yeterli olabilecek midir? Bu durum, suçları sınıflandırarak inceleme sonucunda belli olacaktır.

a. Cürümler-kabahatler

Suçlar ağırlıkları bakımından; cürüm ve kabahat olmak üzere ikiye ayrılırlar (16). Suçların cürüm ya da kabahat olmak üzere ikiye ayrılması, bunların meşhut suç olup olmaması yönünden bir ayrım meydana getirmektedir. Cürümler işlenirken meşhuden işlenebileceği gibi, kabahatler de meşhuden işlenebileceklerdir.

Cürümle, kabahat arasındaki ayrım, her ikisinin de meşhut suç olması durumunda, bu suçların meşhut suçların muhakemesine tabi olması açısından önem kazanacaktır. Bir çok kanunda kabahatlerin, meşhut suç muhakemesine ya hiç girmediği ya da çok azı itibarıyla bu muhakemeye tabi tutulduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Fransız hukukunda kabahatler tamamen bu tür muhakemenin dışında bırakılmıştır. Türk hukukunda ise, 3005 sayılı "Meşhut Suçların Muhakemesi Kanunu"nun 1/B maddesi kabahat nevi bazı suçları bu muhakeme içerisine almıştır (17). Ayrıca özel kanunlarda yazılı bütün kabahatler Meşhut Suçlar Muhakemesi Kanunu'nun kapsamı dışındadır (18).

(16) Suçları, yine ağırlıkları yönünden, kabahat, cünha ve cinayet olmak üzere üçe ayıran kanunlar da bulunmaktadır. Sulhi DÖNMEZER-Sahir ERMAN, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. I, 10. B, İstanbul 1987, s. 341, Emin ARTUK, "Suç Genel Teorisi", Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989, s. 194, Tahir TANER, Ceza Hukuku, Genel Kısım, İstanbul 1989, s. 86.

(17) MSMK. m. 1/B, "...Türk Ceza Kanunu'nun 529, 534, 536, 537, 539, 545, 547, 548, 551, 565, 567, 568, 571, 572, 573, 574, 575, ve 576. maddeleri ile 540. maddenin ikinci fıkrasındaki yazılı meşhut olarak işlenen kabahatler hakkında takip ve duruşma bu kanun hükümlerine tabidir.

(18) Fahrettin KARAOĞLAN, "Meşhut suçlar Kanunu Üzerine Bir İnceleme", Adalet Dergisi, S. 23, Y. 1936, s. 1663-1664.

b. Mütessesil Suçlar

Bir suçun meydana gelmesi için, kanunda belirtilen neticenin oluşması yeterlidir. Adam öldürme suçunda kişinin ölmesi gibi. Ancak öyle bir takım suçlar vardır ki, bu suçlarda neticenin bir defa meydana gelmesi sanığa ceza verilmesi için yeterli olmamaktadır. Sanığın aynı suç işleme kastı ile kanunun aynı maddesini birden fazla ihlal ettiği bu tür suçlara mütessesil suç adı verilmektedir (19). Söz konusu suçlarda birden fazla netice meydana gelmiş olsa bile, fail aynı suç işleme kastı ile hareket ettiği için, kendisine bir defa ceza verilir. Örneğin, bir kasiyerin çalıştığı marketin kasasından değişik zamanlarda ayrı ayrı para alması olayında, birden fazla hırsızlık suçunun neticesini meydana gelmiş olmasına rağmen bir tek ceza verilir.

Mütessesil suçun meşhut olup olmayacağı, dolayısıyla meşhut suç muhakemesine tabi tutulup tutulamayacağı, bu suçun niteliğinde kabul edilen ölçüye bağlıdır.

Mütessesil suç için, gerçek birlik kabul edilirse, her bakımdan tek suç sayılır. Bu nedenle, yasalarda açıkça yer alsın ya da almasın her alanda tek suç işlemi görür (20). Söz konusu anlayışa göre, mütessesil suçun meşhut sayılması için son hareketin meşhut olması yeterlidir. Diğer bir ifade ile mütessesil suç eylemini oluşturan son hareket meşhut ise, mütessesil suçun tümü meşhut suçtur ve meşhut suç muhakemesine tabi tutulmalıdır. Çünkü, teselsülü meydana getiren suçlar bağımsızlıklarını yitirmiştir.

Mütessesil suç için gerçek birlik değil de, farazi bir birlik kabul edilirse, bu suç ancak yasalarda açıkça gösterilen hallerde tek suç sayılır ve unsur suçlar bağımsızlıklarını kaybeder (21). Belirtilen durumda, mütessesil suçun unsurlarından olan son hareketin (su-

(19) Uğur ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, 3. B, Ankara 1970, s. 51. Öztekin TOSUN, "Mütessesil Suçlar" İÜHF.M., C. XXII, S. 1-4, Y. 1965, ss. 124-149, Sulhi DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 380, TANER, Ceza Hukuku, s. 102.

(20) Kayhan İÇEL, Suçların İctimai, İstanbul 1972, ss. 89-93, ALACAKAPTAN, s. 51, DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 424.

(21) DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 425-426, İÇEL, s. 93, ALACAKAPTAN, s. 51.

çun) meşhut olması, suçun tamamının meşhut suç sayılması için yeterli olmaz. Unsur suçlar bağımsızlıklarını korumaktadır. Bu nedenle, müteselsil suçun meşhut sayılması için her bir unsurun (suçun) meşhut olması gerekir.

Kanaatimizce, müteselsil suç için ister gerçek birlik, isterse farazi birlik kabul edilsin, son hareket ya da unsur suç meşhut ise, müteselsil suçun tamamı meşhut sayılmalıdır. Suçun meşhut sayılması için diğer hareket ya da unsur suçların da meşhut olmasını aramak gereksizdir. Çünkü, son hareketi oluşturan unsur suç meşhut olmakla, fail ve müteselsil suç objektif olarak açıkça ortaya çıkmaktadır. Meşhut suç da suçun ve failin açıkça belirlenmesi olduğuna göre, fail artık meşhut suç muhakemesine göre muhakeme edilmelidir.

c. Ani Suçlar

İhmal veya icrai hareketlerin meydana getirdiği sonucun devam etmeyip, son bulması halinde suç ani suçtur (22). Ancak, şunu belirtmek gerekir ki, yapılan bir hareket sonucunda neticenin bir süre sonra meydana gelmesi, onun ani suç olma niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Önemli olan, suçun neticesinin devam etmemesidir. Aksi halde suç, mütemadi suç olacaktır (23).

Ani suçların meşhuden işlenmesine hukuki ve fiili bir engel bulunmamaktadır. Buna göre, ani suçu meydana getiren fiilin ve failin açıkça belirlenmiş olması, onu meşhut suç haline getirecek, muhakemesinin meşhut suç muhakemesine göre yapılmasını sağlayacaktır. Örneğin adam öldürme fiilinde, fail ve fiil açıkça belli ise, bu suçun muhakemesi meşhut suç muhakemesine göre yapılacaktır.

d. Mütemadi Suçlar

Bir fiil neticesinde meydana gelen sonucun hemen sona erme-

(22) Nevzat TOROSLU, Ceza Hukuku, Ankara 1988, s. 158, DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 373, ARTUK, s. 199-200, TANER, Ceza Hukuku, s. 97-98.

(23) DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 373-374, ALACAKAPTAN, s. 47, ARTUK, s. 199-200.

yip, devam ettiği suçlara mütemadi suç adı verilir (24). Mütemadi suçta devam eden ve hemen sona ermeyen sonucun kendisidir. Sonuç devam ettiği sürece, suçun da işlenmesine devam edilmektedir. Doktrinde yazarların çoğunluğu, bir suçun mütemadi sayılabilmesi için, failin temadiye istediği anda son verebilmesi gerektiğini belirtirler (25).

Mütemadi suçlar da meşhut suç olabilir (26). Alıkoyma, erkeğin zinası gibi suçların meşhut suç olması mümkündür. İtalyan CMUK'nun 237. maddesi, mütemadi suçların da meşhut olabileceğini belirterek, bu konudaki kuşkuları ortadan kaldırmıştır. Ancak Erem, yaralanan kimsenin daha sonra ölmesi gibi sonucu bir süre sonra meydana gelen ani suç ile yaralanan kimsede oluşan sürekli sakatlık gibi, sonucu devam eden ani suçun birbirine karıştırılmamasının gerektiğini vurgulayarak, birincide meşhutluğun kabul edilebilirliğine karşın, ikincide bunun kabulünün olanaksız olduğunu belirtmektedir (27).

Kanaatimize bu son görüşe katılmak mümkün değildir. Örnek verilen her iki suç da meşhut suç olabilir. Meşhut suç, suçun ve failin belli bir süre içerisinde açıkça belirlenmesidir. Bu suçlar belirlenen şartları taşıyorsa şüphesiz meşhut suç olacaklardır.

Yargıtay da, mütemadi suçların faili yakalanıncaya kadar işlenmesine devam edilen suçlar olduğunu ve söz konusu suçların faili meşhuden yakalandığı takdirde, suç türü bakımından aksine bir açıklık bulunmadıkça, meşhut suç muhakemesine tabi tutulabileceği görüşündedir (28).

(24) DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 373, TOROSLU, s. 160, TANER, Ceza Hukuku, S. 97-98, ARTUK, s. 199-200.

(25) Ayhan ÖNDER, "Mütemadi Suç", İÜHFİM., C. XIX, S. 1-2, ss. 75-120, DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 375, ALACAKAPTAN, s. 48.

(26) Faruk EREM, Diyalektik Açından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. B, Ankara 1986, s. 656, BONETTO, s. 763

(27) EREM, Diyalektik Açından, s. 657-658.

(28) Ygt. 4.CD., E. 1975/6188, K. 1975/5960 sayılı, 13.11.1075 t. kararı, İlmî ve Kazai İçtihatlar Dergisi, Y. 1976; S. 182, s. 4353. Ygt. 5. CD., E. 1975/1563, K. 1975/1721 sayılı, 10.6.1975 t. kararı, Yargıtay Kararları Dergisi, S. 3, s. 417.

e. İtiyadi Suçlar

Aynı hareketlerin yinelenmesi ve bu yinelenmelerin failde alışkanlığı gösterecek sayıda olmasıyla meydana gelen suçlara itiyadi suç denir. İtiyadi suçları, diğer birden fazla hareketli suçlardan ayıran husus, bu suçu meydana getiren hareketin aynı türden olmasıdır. Türk hukukunda itiyadi suç örnek olarak tefecilik gösterilmektedir. Buna göre, faizle para vermenin itiyadi gösterecek şekilde tekrür etmesi gerekir ki suç meydana gelsin (29).

İtiyadi suçun meşhut suç olabilmesi için, bütün hareketlerin etraftaki kişiler tarafından görülmüş olması gerekliliği ortaya çıkmakta ise de, uygulamada böyle bir durumla karşılaşmak imkansız gibidir. Bu ise, hiç bir itiyadi suçun meşhuden işlenemeyeceği anlamına gelmektedir.

Bize göre, itiyadi suçu da meşhut suç olması açısından müteselsil suç gibi düşünmek gerekir. Yani, önceki hareketlerin itiyadi teşekkül ettirecek sayıda olması koşuluyla son hareketin meşhuden işlenmiş olması, itiyadi suçun meşhut olması için yeterli sayılmaktadır.

2. Failin Açıkça Belirlenmiş Olması

Bir suçun, meşhut sayılabilmesi için gerekli olan ikinci şart, failin açıkça, kuşkuya yer bırakmadan ve objektif olarak belirlenmiş olmasıdır. Bu ise, işlenen fiile başkasının ıttılarnı gerekli kılar. Yani suç işlenirken başka birisinin de bulunması ve bu kişinin suç ve fail hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir (30).

Doktrinde meşhut suçun göreceli bir kavram olduğu, buna göre bir kimse için meşhut sayılan bir suçun, başka bir kişi için meşhut olmayabileceği belirtilmektedir (31). Ferdi açıdan bakıldığında göreceli gibi görünen meşhutluk durumu, hukuki açıdan kişiler için

(29) DÖNMEZER-ERMAN, C. I, s. 363, ARTUK, s. 196-197, TANER, Ceza Hukuku, s. 100-101.

(30) TOSUN, C. II, s. 52.

(31) Ayhan KÖKSAL, "Yakalama", (Doktora Tezi), İstanbul 1963, s. 42.

göreceli olunmasına bakılmaksızın, eğer fiil ve failin belirlenmesi söz konusu ise, kendisine hukuki sonuçlar bağlanacaktır. Sanığın suçu işlediği hakkındaki bu bilgi çok defa görmek şeklinde olacaktır, fakat sesleri duymak, dokunarak farkına varmak şeklinde de olabilir (32). Buna karşılık, sanığın suçu işlediği yönünde kimsenin bilgisinin olmadığı durumlarda, tabi olarak meşhut suçtan da bahsedilemeyecektir (33). Suçu işleyen sanığın, diğer şahıslarla belirlenmesi iki şekilde olabilir; fail ya suçu işlerken görülecek ya da suçu işledikten sonra tespit edilecektir.

a. Failin Suçu İşlerken Belirlenmesi (Yakalanması)

Fail, suçu işlerken yani suçun unsurunu teşkil eden icra eylemlerini gerçekleştirirken görevliler ya da üçüncü şahıslarla tespit edilebilir. Bu durumda yakalanan kişi, suçunu inkar edemeyecektir. Çünkü, söz konusu suçun icra hareketlerini yerine getirirken yakalanmıştır. Meşhut suçun bu görünüşü, usul açısından suçu işlediğini kabul etmesi anlamına gelmektedir. Böylelikle, sanık duruşmada olayın aksi yönünde görüş ileri süremeyecektir (34).

Faili meşhuden belirleyen üçüncü şahıs, suçu duyu organları yardımıyla öğrenmiş olmalıdır. Bu durum, üçüncü şahsın duyu organlarının suçun işlendiği sırada faaliyette olması zorunluluğunu gerekli kılar. Belirtilen nedenden ötürü, uyuyan bir kimsenin yanında işlenen suçun, meşhut suç sayılması mümkün değildir (35). Diğer taraftan, suça vakıf olan şahsın, ayrıca fiili ceza hukukuna aykırılık biçiminde de görüp, öğrenmiş olması gerekmektedir. Üçüncü şahsın, işlenen fiilin genel anlamda ceza hukukuna ay-

(32) Amerikan mahkemeleri bazı kararlarında suçun o şahıs tarafından işlendiğini gösterecek şekilde yakalayanın gözlem sahası içinde olması durumunu suçun meşhutluğunu kabul için yeterli saymış, görmek fiilini aramamıştır. Suçun işlendiğini gösteren bir takım seslerin duyulması, sanığın fail olduğunda şüphe edilemeyecek kadar suç yerine yakın olması halinde meşhut suç var sayılmıştır. (American jurisprudence, vol IV, s. 22, nak., Ayhan KÖKSAL, s. 36, dn. 53)

(33) TOSUN, C. II, s. 52.

(34) GARRAUD, C. III, s. 233.

(35) BONETTO, s. 764

kırı olduğunu değerlendirebilecek durumda olmasının yeterli olduğu, ayrıca bunu belli bir suç olarak nitelemesinin gerekmediği ile ri sürülmektedir (36). Kanaatimizce, üçüncü şahsın tanık olduğu fiilin, hukuka aykırı olduğunun farkında olmasını yeterli kabul etmek gerekir. Diğer bir ifade ile, yapılmakta olan hareketin meşru olmadığını anlayabilmelidir.

Bir kimsenin suç işlediğini duyu organları yardımıyla öğrenen kimsenin suçu ilgili yerlere bildirmiş olması da gerekir, üçüncü şahıs bunu yapmaz da pasif kalırsa, eylemi gözlemiş olması daha sonra kendisinin tanık olarak dinlenmesini gerektirebilir, fakat suç meşhut olmaz denilmektedir (37). Gerçekten, üçüncü şahsın eylemi gözlemiş olması kendisini o olayın tanığı kılar. Suçu meşhut hale sokmak istiyorsa gözlemenin haricinde harekete geçip, faili yakalamaya kalkışması veya yetkililere haber vermesi gerekir.

b. Failin Suçu İşledikten Sonra Belirlenmesi

Fail suç işledikten sonra, meşhuden iki şekilde belirlenebilir. Birincisinde, fail suçla ilişkisi kesilmeden, bağlantı kopmadan üçüncü kişiler tarafından bilinçli olarak bulunabilir. İkincisinde ise, fail tesadüfi olarak öyle bir durumda yakalanır ki, kendisinin bir suç işlediği açıkça bellidir ya da küçük bir araştırma ile ortaya çıkabilecek durumdadır. Bunlardan ilkinde failin bilinçli olarak yakalanması (belirlenmesi) diğerine ise, tesadüfi yakalanması adını veriyoruz.

aa. Bilinçli Yakalama

Suçun dışındaki üçüncü kişiler, faili suç işlerken görmemişler ve yakalayamamışlardır. Fakat, suçu işledikten hemen sonra suç yerinde veya kovalanarak meşhuden yakalanmıştır. Bu arada failin belirlenmesi bakımından, işlediği suçla bağlantısı kopmamıştır. Söz konusu hal, failin suç işlerken görülmesi halinden şu şekilde ayrılır; suç işlerken belirlenmede, suçun icra hareketiyle yaka-

(36) BONETTO, s. 764, TOSUN, C. II, s. 52

(37) BONETTO, s. 765.

lama arasında "hemzamanlık" ilişkisi vardır. Burada ise, suçun işlenmesiyle, failin belirlenmesi arasında "derhal olmaklık" ilişkisi kurulmuştur. Bu halde üçüncü şahsın eylemi, suçu işlerken belirlenmede olduğu gibi, yalnızca suçun araştırılmasıyla sınırlı olmayacak, ayrıca suç failinin belirlenmesine ve kovalanmasına yönelik bulunacaktır (38).

Üçüncü şahsın, suçu ve faili belirlemeye (yakalamaya) yönelik eylemi derhal olmalıdır. Bundan, failin eylemi biter bitmez, suçla bağlantısı kopmadan, üçüncü şahsın failin tespit edilmesine yönelik eyleminin başlaması gerektiği anlaşılmalıdır (39). Bilinçli yakalama failin suç işlediği yerde ve henüz bu yerden ayrılmadan yapılabileceği gibi, arkasından kovalanarak da gerçekleştirilebilecektir.

bb. Tesadüfi Yakalama

Bilinçli yakalamada, suçla failin bağlantısı kopmamasına karşın, tesadüfi yakalamada böyle bir bağlantı söz konusu değildir. Diğer bir deyimle bilinçli yakalamada, yakalama sırasındaki fail-suç ilişkisi, tesadüfi yakalamada failin yakalanmasından sonra kurulacaktır. Bu ikinci durumda fail, bir takım eşya ve izlerle tesadüfen yakalanmıştır. Bu eşya ve izler apaçık ya da genellikle olduğu gibi kısa bir araştırmadan sonra, onun bir meşhut suç faili olduğunu gösterecektir.

Tesadüfi yakalamada, yakalanan, belli şartlar içinde bulunan kimsedir. Eşya ve iz gibi unsurların, üçüncü şahıs tarafından maddi bütünlükleriyle görülmüş ve öğrenilmiş olmaları gerekir. Bu eşya ve izler objektif ve dokunulabilir olmalıdır. Ayrıca söz konusu iz ve belirtilerin belirgin ve herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde suçun işlendiğini gösterebilir nitelikte olması gerekir (40).

Suçun işlenmesiyle yakalanan arasındaki bağlantı, tesadüfi yakalamada kopmuştur. Ancak bu kopukluğun sınırının ne olacağı

(38) BONETTO, s. 765, TOSUN, C. II, s. 53, TANER, s. 329.

(39) BONETTO, s. 765-766.

(40) BONETTO, s. 766.

belirsizdir. Bununla birlikte, söz konusu kopukluğun, eşya ve izlerin görülmesinin, herhangi bir şüpheye yer kalmayacak şekilde daha önce işlenmiş bir suça bağlanmasını engelleyecek sınırı aşmaması gerekir.

Burada, yakalanan kimse üzerinde bulunan belirtinin suçla ilişkisi ve belirti kavramı üzerinde biraz durmak gerekir. Belirti, bir olguya gerçek olabilme niteliği veren koşullar olarak tanımlanabilir. Doğal ya da yapay olabilir. Doğal belirti, bir olayın parçalarından biridir. Bu parça suç işleyenin iradesi dışında ve çoğu zaman ona karşın, olayı doğal bir şekilde temsil eder. Doğal belirtinin somut olayın bir parçası olup olmadığının tespiti özenli bir araştırmayı gerektirir. Bunların tek başına ispat kuvveti yoktur. Doğal belirtiler, eşyaya ilişkin belirtiler ve kişiye ilişkin belirtiler olmak üzere ikiye ayrılır. Tabanca, bıçak, sahte para, fren izi, eşyaya ilişkindir. Sanığın kan grubu, parmak izi, sanığın suçtan önceki ve sonraki ruhsal durumu gibi belirtiler ise, kişiye ilişkindirler. Doğal belirtiler, insan iradesi dışında oluştuklarından objektiftirler. Ancak çabuk değişebilir ya da değiştirilebilirler. Yapay belirtiler insan yapısıdır. Doğal belirtilerin ispat amacıyla oluşturulmamış olmasına karşın, yapay belirtiler, herhangi bir durumu kanıtlamak için meydana getirilmişlerdir. Bunlar da kişilere ya da eşyalara ilişkin olabilir. Resmi kıyafet, takılan nişan, ad ve soyad gibi belirtiler yapay belirtilerdir. Yapay belirtilerin de tek başına kanıtlama gücü yoktur (41).

Belirti, bir suçun niteliğini, sanığın eylem tarzını ya da suçun belirli bir kimseye isnat edilebilirliğini açıklamaya yönelik olmalıdır. Meşhut suçta önemli olan, suçun bir kimseye yüklenebileceğini gösteren suçlandırıcı belirtidir. Örneğin, yasadışı bir toplantıda bulunanlar üzerine boyalı bir maddenin püskürtülmesinden sonra, giysisinde veya vücudunda bu türden boyanın bulunması, o kimse- nin bu yasadışı toplantıya katılmış olduğunu gösterir. Kolluk görevlilerince gece sorguya çekilmekte olan bir kimsenin kaçması onun suç işlediğinin belirtisi sayılır (42).

(41) TOSUN, C. I, s. 773, KUNTER, s. 654.

(42) Charles PARRA-Jean MONTREUIL, *Traité De Procedure Pe'nale Policiere*, Paris-1970, s. 205-206., TOSUN, C. I, s. 774.

Hemen belirtelim ki, tesadüfi yakalamada bulunan belirtiler meşhut suç yolunu açar nitelikte suçlandırıcı belirtilerdir. Meşhut suç araştırma ve soruşturması sırasında toplanmış belirtilerle karıştırmamak gerekir (43).

Kanaatimizce, bir kimse üzerinde bulunan eşya, iz ve belirtiler onun suçluluğunu kesin olarak göstermediği takdirde, meşhut suçun varlığı söz konusu değildir. Ancak bunlar o kimsenin suç işlediğini düşündürebilir ve bu düşünce üzerine yapılacak küçük bir araştırma sonucu elde edilebilecek bulgular, yeniden bir meşhut suçu ortaya koyabilir.

3. Failin Suç İşlemesi İle Belirlenmesi Arasında Uzun Bir Süre Geçmemiş Olması

Bir suçun, meşhut suç olabilmesi için gerekli üçüncü şart, failin suçu işlemesi ile belirlenip yakalanması arasında uzun bir sürenin geçmemiş olmasıdır. Yani, fail, "kısa bir süre içerisinde" belirlenmelidir (44).

Meşhut suçların bir kısmında, suçla birlikte fail de hemen belirlenmektedir. Bu gibi durumlarda suçun işlenmesiyle, failin tespiti aynı anda olduğundan, aralarında süre söz konusu olmayacak, dolayısıyla herhangi bir sorun ortaya çıkmayacaktır. Buna karşın, suçun işlenmesi ile sanığın yakalanması aynı ana rastlamaz ve arada bir süre geçmiş olursa, suçun meşhut olması (sayılması) için geçen bu sürenin en fazla ne kadar olması gerekecektir?

Fransa Ceza Muhakemesi Kanunu bu süreye ölçü olarak "eyleme çok yakın zaman içinde" yakalanmış olmayı, İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu "suçtan hemen sonra" yakalanma ve suçun "az evvel" işlenmesini, Ceza Muhakemesi Kanunumuz ise, mehzaz Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda kabul edilmiş olan, "pek az evvel" işlenmeyi esas almaktadır.

(43) PARRA-MONTREUIL, s. 195.

(44) TANER, s. 330.

3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakemesi Kanunu'nda bu konuyla ilgili hiç bir hüküm yer almamıştır. Ancak Adalet Bakanlığı'nca hazırlanan talimatnamenin 3. maddesinde "Kanunun ruh ve manasından mülhem olmak sureti ile c. müddeiumumileri suçun yaptığı tesirlerin de derecesini ölçerek bu müddetin kaç gün olabileceğini tayin ederler." hükmü yer almaktadır. Buna göre, suçun meşhut olabilmesi için, işlenmesiyle failin tespit edilip, yakalanması arasındaki geçen süre, her suçun bıraktığı etkiye, olayın özelliklerine, işlenen suça, türüne, işlenme biçimine, icra ile yer ve zaman bakımından illiyet bağına göre takdir edilecektir (45).

Suçun meşhut olması için, suçun işlenmesiyle sanığın yakalanması arasında en çok ne kadar süre geçmesi gerektiği konusunu, her somut suçun özellikleri dikkate alınarak, hakimın tedbirlice kullanacağı ölçülere bırakmak yerinde olacaktır (46). Fransız hukukunda bu süre yirmi dört saati geçmemektedir. Alman öğretisindeki bir görüşe göre de bu süre yirmi dört saattir (47).

III. MEŞHUT SUÇ ŞEKİLLERİ

1. Meşhut Olan Hal

Asıl meşhut ya da yalnızca meşhut suç denilen bu şekil, failin suçu işlerken yani icra hareketlerini yerine getirirken, kendisinden başka üçüncü bir şahıs tarafından belirlendiği durumu belirtir (48). Şanık suçu işlerken, suçtan zarar gören, tanıklar ya da kamu görevlilerince eylem halinde belirlenmiştir. Ayrıca, failin olay yerinde tutulması gerekmemektedir (49). Failin belirlenmesinin suçun meşhut kalma süresi içerisinde olması gerekir.

Suç işlerken meşhuden tespit edilen failin suçu inkar etmesi mümkün değildir. Çünkü herşey ortada iken, fail suçu icra halinde ve icra hareketleri henüz bitmemişken yakalanmıştır (50).

(45) Nur CENTEL, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, İstanbul 1972, s. 180.

(46) BONETTO, s. 776, TANER, s. 331, TOSUN, C. II, s. 54.

(47) CENTEL, s. 180.

(48) TANER, s. 329, TOSUN, C. II, s. 52, EROL, s. 83.

(49) KARAOĞLAN, s. 1661.

(50) TOSUN, C. II, s. 52-53, EREM, s. 693.

2. Meşhut Sayılan Haller

Meşhut olan halin, meşhut sayılan hallerden farkı, bu halde, failin suçu işlemekte iken yakalanmasına karşın, ikinci halde, onun suçu işledikten sonra, diğer bir ifade ile icra hareketlerini bitirdikten sonra yakalanması söz konusudur. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'muz meşhut sayılan halleri kendilerine özgü belirgin özelliklerine göre üçe ayırarak incelemiştir (CMUK. m. 127).

a. Suçun Az Önce İşlendiği Hal

Bu meşhut suç şeklinde, suç kanunun tabiriyle "henüz işlenmiş" bir suçtur (CMUK. m. 127). Yasa, "henüz" tabiriyle ne kadar sürenin söz konusu olduğunu belirtmemiştir. Ancak, bu tür bir ifadeden, suçun pek kısa bir zaman önce işlenilmiş olmasının istenildiği anlaşılmaktadır (51). Örneğin, fail suçtan bir kaç dakika sonra suç yerinde belirlenmiş ya da suç ortaya çıkarıldığı sırada olay yerini terk etmiştir. Bu tür olaylarda meşhutluğun, failin bıraktığı maddi kanıtlarla ya da tanıklarla belirlenmesi zorunlu değildir. Failin suç olgusuna sıkı bir zaman yakınlığı yeterlidir (52).

Yukarıda da belirtildiği üzere, bu tür meşhut suçta fail suçu işlerken görülmemiştir, suç işlenmiş bitmiştir. Fakat suç apaçık ortadadır; tüm izler yaşamaktadır, tanıklar olay yerindedir. Halkın heyecanı devam etmektedir. Fail ister yakalansın ister yakalanmasın eylemli araştırmanın konusudur. Suç belirtileri herkesin gözü önüne serilmiştir (53). Ancak bu durumdaki meşhut suç, meşhut olan suç kadar açık ve kesin değildir (54).

b. Failin Takip Edilerek Yakalandığı Meşhut Suç

Meşhut suçun bu tipinde, suç işlenmiş ve fail suç yerinden ayrılmış kaçmaktadır. Ancak, kendisi bu suç nedeniyle izlenmektedir. Söz konusu izlenme nedeniyle suç meşhut sayılmaktadır. Su-

(51) TANER, s. 329, HELIE, C. III, s. 468, GARRAUD, C. III, s. 233.

(52) TANER, s. 329, HELIE, C. III, s. 468.

(53) HELIE, C. III, s. 468, GARRAUD, C. III, s. 233.

(54) TOSUN, C. II, s. 53.

çun işlenmesinden sonra, suçtan zarar gören kimsenin ya da suçun işlendiğini görenlerin, kaçmakta olan failin yakalanması için başvuruları (55) sonucunda failin yakalanması ile suç meşhut olacaktır. Örneğin, bir yankesicinin, tramvay veya iskelede bir kimsenin cüzdanını çaldıktan sonra kaçarken arkasından bağırılarak veya takip edilerek yakalanması halinde, bu kişinin işlediği suç meşhut suç kabul etmek gerekir (56).

Failin takip edilerek yakalandığı meşhut suç şekli çok eski zamanlardan itibaren bilinmekte ve uygulanmaktadır. Eski Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "velvelei nas", Romalıların "quiritatio" Fransızlar'ın "clameur publique" dedikleri durumdur. Suçlu olduğu iddia edilen kişi kaçarken, arkasından suçtan zarar gören kişinin veya üçüncü şahısların "tutun, tutun" diye bağırdukları meşhut suç şeklidir (57). Bu gibi durumlarda, sanık suçu işledikten sonra kaçmaya başladığı için, kendisinin fail olduğu sanılmakta, bu yüzden kendisi kovalanmaktadır (58).

Failin, bu meşhut suç tipinde de suçu işledikten ne kadar süre içerisinde kovalanıp yakalanması gerektiği hususunda bir hüküm bulunmamaktadır. Sadece aradaki zamanın kısa olması gerektiği söylenmektedir.

c. Failin Suçu Az Önce İşlemiş Olduğunu Gösteren Eşya, İz veya Belirtilerle Yakalanması Hali

Bu çeşit meşhut suçta, fail suçu işlerken tespit edilememiş, kaçarken de yakalanamamıştır. Ancak üzerinde suçun biraz önce işlendiğini gösteren eşya, iz veya belirtilerle yakalanmıştır. Her ne kadar eşya, iz ya da belirtilerle yakalanmış olma durumu, suçu işlerken görme gibi kesin olmasa da, yakalanan kişinin suçu işlediği hakkında çok kuvvetli delil ve belirtilerden sayılır (59). Bu eşya, iz

(55) TANER, s. 329, GARRAUD, C. III, s. 234.

(56) TANER, s. 329.

(57) TANER, s. 329, GARRAUD, C. III, s. 234, HELIE, C. III, s. 469.

(58) Feyyaz GÖLCÜKLÜ, Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti (Muvakkat Yakalama, Tevkif), Ankara 1958, s. 60, TOSUN, C. II, s. 53, EROL, s. 83.

(59) TANER, s. 330.

veya belirtiler, failin suçu işlediğini açıkça göstermekte ya da küçük bir araştırma sonunda suçun o kimse tarafından işlendiğini gösteren diğer bulgularla desteklendiğinde büyük bir anlam ifade etmektedir (60).

Failin üzerinde bulunan silah ya da diğer eşyalar, onun biraz önce suç işlediğinin kuvvetli bir kanıtı olabilir. Ancak bunların, suçun işlenmesinden az sonra bulunması gerekir. Ayrıca söz konusu silah, araç ve kağıtlar, az önce işlenmiş suçla fail arasında güçlü bir bağ kurulmasına neden olabilecek nitelikte bulunmalıdır (61).

(60) Bahri ÖZTÜRK, Uygulamalı Suç Muhakemesi Hukuku, C. II, İzmir-1988, s. 87-88.

(61) GARRAUD, C. III, s. 235, HELIE, C. III, s. 470, TANER, s. 330.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ayhan KÖKSAL, "Yakalama", (Doktora Tezi), İstanbul 1963.
- Ayhan ÖNDER, "Mütemadi Suç", İÜHFM., C. XIX, S. 1-2, ss. 75-120.
- Bahri ÖZTÜRK, Uygulamalı Suç Muhakemesi Hukuku, C. II, İzmir 1988.
- Baki KURU, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 4.B, Ankara 1991.
- Emin ARTUK, "Suç Genel Teorisi", Ceza Hukuku El Kitabı, İstanbul 1989.
- Erdener YURTCAN, Ceza Yargılaması Hukuku, 4. B, İstanbul 1991.
- Fahrettin KARAOĞLAN, "Meşhut suçlar Kanunu Üzerine Bir İnceleme", Adalet Dergisi, S. 23, Y. 1936.
- Faruk EREM, Diyalektik Açından Ceza Yargılaması Hukuku, 6. B, Ankara 1986.
- Faustin HELIE, Traite De l'instruction Criminelle Du Theorie Du Code D'instruction Criminelle, C. III, Paris 1956.
- Feyyaz GÖLCÜKLÜ, Ceza Davasında Şahıs Hürriyeti (Muvakkat Yakalama, Tevkif), Ankara 1958.
- Gian Franko BONETTO, "Flagranza", Çev. Selahattin KEYMAN, Enciclopedia Dritto, C. XVII, Y. 1968, ss. 762-768.
- Hamide TOPÇUOĞLU, Hukuk Sosyolojisi Ders Notları, Ankara 1992.
- İÇEL/YENİSEY, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, İstanbul 1991.
- Kayhan İÇEL, Suçların İçtimai, İstanbul 1972.
- Nur CENTEL, Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama, İstanbul 1972.
- Nurullah KUNTER, Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. B, İstanbul 1989.
- Öztekin TOSUN, "Müteselsil Suçlar" İÜHFM., C. XXII, S. 1-4, Y. 1965, ss. 124-149.
- Öztekin TOSUN, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, (Muhakemenin Yürüyüşü), C. II, 2. B, İstanbul 1976.
- Öztekin TOSUN, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Genel Kısım, 4. B, İstanbul 1984.
- Sulhi DÖNMEZER-Sahir ERMAN, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, C. I, 10. B, İstanbul 1987.
- Tahir TANER, "Ağır Cezalı Olmayan Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanun Layihası Hakkında", İÜHFM., Y. 1936.
- Tahir TANER, Ceza Hukuku, Genel Kısım, İstanbul 1989.
- Uğur ALACAKAPTAN, Suçun Unsurları, 3.B, Ankara 1970.